

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

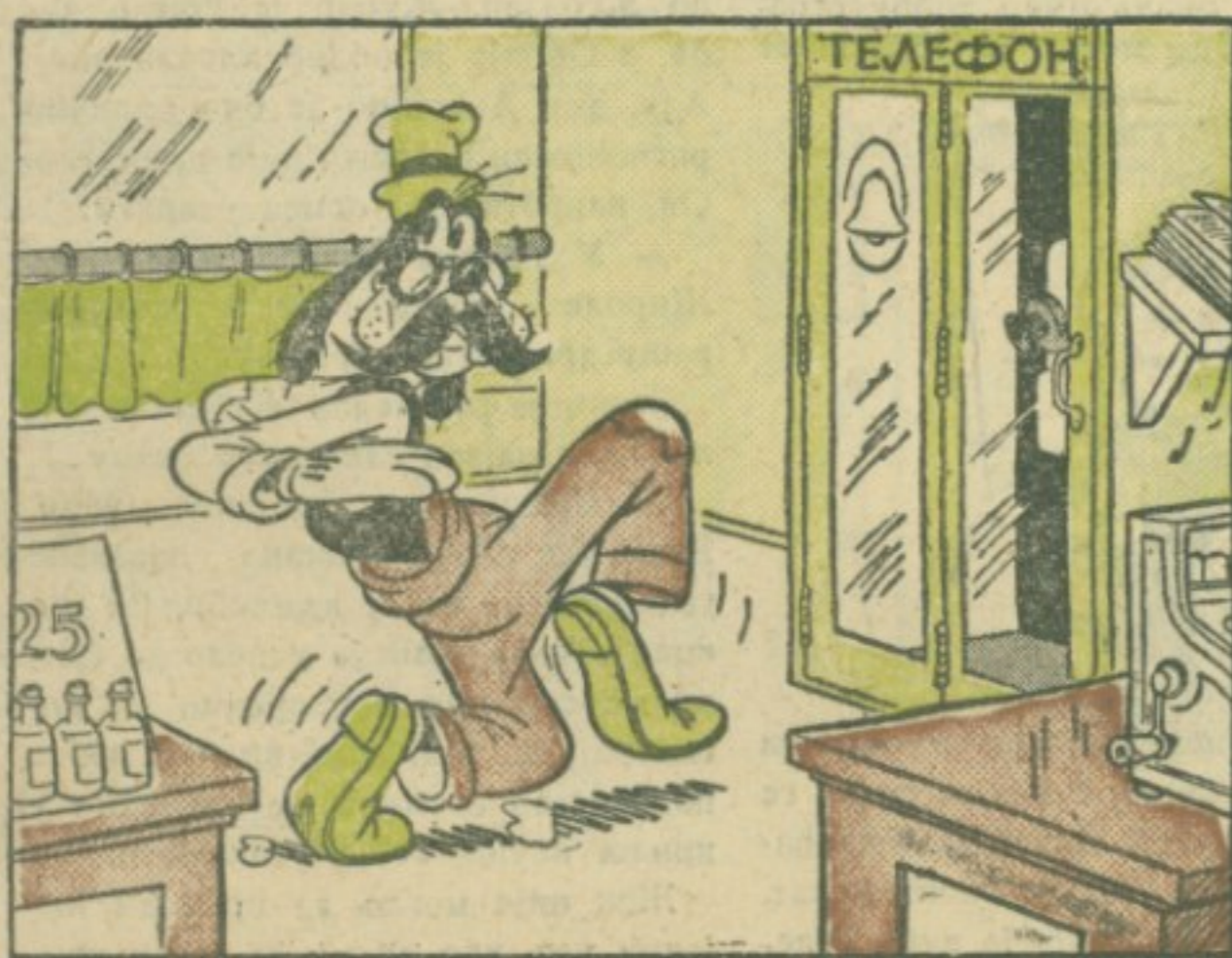
Година XV — Број 57 — Субота, 31 јануар 1953

ШИЛО
ДЕТЕКТИВ

Логика
Здравог разума

ЦРТА И ПИШЕ: ВОЛТ ДИЗНИ

Есеј који је скривену сток ГОЛФСКЕ СТРУЈЕ

(16)

Како то да он, Жирол, није одмах схватио да је то уствари био уговор између Фауста и Мефиста? Шест месеци живео је он тако, опкољен тајнама о којима се није ни трудио да размишља... Било је то шест месеци напорног рада. Тражили су од њега да убрза раширење корала и он је то учинио... Чиме? Једним сложеним поступком са радијумом и са још три хемиска једињења: калцијум-сулфатом, магнезијум-сулфатом и калцијум-карбонатом... Чему је то требало да служи? Да би се саградио један корални анд... У какву сврху? О томе Велики мајстор није сматрао за сходно да га обавести, према томе то се научника није тицало.

— Али, кад сте најзад утврдили да се налазите на морском дну, шта сте онда помислили?

— Да је то само изванредно повољно за моје опште.

— Зар вам ништа није пало у очи одмах у почетку, кад су вас доводили овамо?

— Не... Ја сам своју кућицу напустио ноћу, везаних очују. Одвели су ме на неку даћу... можда неку подморницу... Десет дана сам провео у једној дивној библијотечи, не напуштајући ни за часак ту просторију... Ујутру једанаестог, пошто сам учинио тога дана веома брзо заспао...

— Увек оно исто опојно средство — примети Обри.

— ...пробудио сам се у једној непознатој соби. После једног сата предаји су ми лабораторију која претставља право чудо технике. Добио сам задатак да створим нови, шести континент и ја сам се до на посао без рђавих помисли, не подозревајући ни у шта.

Очи научника севнуле су радосним сјајем кад је стао да говори о својем делу. Али се одмах сетио ужасних последица и почео да дрхти целим телом.

— Да сам бар слутно...

Офицер га прекиде:

— Оставимо сада прошлост; боље је да се позабавимо садашњошћу. Ја о њој знам више од вас, а то што сам сазнао није тако неповољно... Ову подземну варош није са-

градно дон Агостино; он ју је само поново нашао... Ја сам о томе разговарао с Кохуатлом. Он је, као и већина старомексиканских свештеника, помало опсенар, хипнотизер... а пошто се и ја помало разумем у те ствари, постао је приступачнији и отворенији према мени. Он ми је испричао да су се стари ацтечки свештеници, када су Шпанци заузели њихову земљу, повукли у планинске пећине, да би ту могли, неометани од белана, живети по својим обичајима. Једно од тих племена, баш оно коме припада и Кохуатл, почело је да искоришћава један напуштени рудник сребра и проширило га је током векова све до дна Мексиканског Залива. Тамо су подигли град пун храмова, у које су сакрили баснословно благо ацтечког народа. Последњи Кохуатл је онемо кога је сматрао последњим Монтезумом открио тајну постојања тога града. Тако је дон Агостино де ла Фонсека постао господар града и поседник свег тог неизмерног блага. Његова огромна средства и његово заиста велико знање омогућили су му да тај град обнови и изгради према најсавременијим начелима, да га учврсти и да од њега створи одлично оруђе за убиствен план који је сковао...

Жак Обри није могао да се уздржи а да не примети:

— Зар не бисмо могли да изиђемо из града оним истим ходником којим смо ушли у њега?

— Свакако, кад бисмо знали пут... И када тај пут не би био затворен чврстим вратима крај којих даноноћно стоји стража.

— Врата могу да се разбију, чак и она најчвршћа, а стража се може побити.

— То је тачно. Али пут кроз њих води на врх бедема... на ону стеницу на морској пучини, а на њој нема ни воде за пиће, ни хране, нити иједан безбедни кут да човек склони главу... Сем тога, дон Агостино будно мотри на ту стеницу... Један од његових вратара свакако би га обавестио о нашем доласку...

— Добро, а пролаз према копну?

— Стари пролази које су још

Ацтеци изградили налазе се непрестано под најбујнијом стражом... — То значи да си дигао руке од бекства? — Шта ти пада на намаст! Ја почитав дан само на то мислим. У том тренутку Жирол се трже и узвикну: — Да ли бисте и мене повели? Да ли бисте дозволили да и ја пођем с вама? — Разуме се, што да не? — Па зато што сам ја злочинац, — изустри старац сав очајан. Иако је ситуација била веома озбиљна, Жубер није могао да сакрије осмех. — Ви сте, у сваком случају, злочинац мимо своје воље... — Па ви сте ме сами малочас назвали убицом... — Морао сам то да вам кажем да бих вас ослободио чаролија којима сте подлегли. Али, ваљда не мислите да бих ја оставио на педилу свог старог учитеља, чика Киловата, кога су десет генерација ученика обожавале и волеле, иако су га покатакд исмевале. И само исмевање говорило је о близости.

Из последњих Жуберових речи избијало је толико топлине и правог пријатељства да се Жирол први пут усудио да подигне очи. Он

и то одмах. Средство за то налази се овде, у овој комори. Хоћете ли да све бацим у ваздух? И себе заједно са бедемом? — Старац је пружио руку према једном орманчету узиданом у бедему, док су његове очи пламтеле одушевљењем. Сликари и офицер га, међутим, задржаше. Толико пожртвоване изгледало им је неумесно, поготову стога што би угрозило њихову безбедност.

Научник се опирао, тражећи да му дозволе да изврши оно што је науком, јер је сматрао да је то једини начин да поправи оно што је урадио. Рушење овог ђаволског бедема донело би одмах спас напуштеном човечанству. Довољан је само један покрет руке.

Захваљујући заједничким напорима двојице пријатеља, старац се најзад смирио. Најважније је било да се врате у град и да не изазову никакву сумњу. Ставише на главу гуњачке шлемове, причврстивше их за челичне оковратнике и пошоше наатраг. Према Жуберовом наређењу, одмах се дадоше на посао који им је одредио дон Агостино. Он не сме у њих да посумња, иначе су пропадали; због тога се не смеју вратити празних руку.

Рад је и иначе имао добру страну: он је био мелем за Жиролове

Ове морске хијене нису могле да дођу до плена, али су осећале људско месо.

Сачекали су их мексикански послужитељи и уз њихову помоћ заточеници су се брзо ослободили својих оклопа и отишли у лабораторију, у којој их је чекао Велики мајстор. Угледавши га, трудили су се да им лица остану што безазленија. Дон Агостино им је поставио неколико кратких питања. Жирол му је поднео извештај озбиљнијим гласом него обично:

— Све је у реду. Бедем је чврст, иако су на неколико места корали изумрли...

— Вероватно су покварили стомак — примети дон Агостино шаловито. — То не би било никакво чудо с обзиром на храну коју им дајете. То не може свачији стомак да поднесе. Ваша је кујна ђаволска, Жироле!

— Ја могу да вас услужим још читавом серијом таквих рецепата.

Жирол је био необазрив. Тон којим је ово рекао није био нимало љубазан. Жубер је стегао зубе, а Обрија је облио хладан зној. Али, дон Агостино је био одлично расположен и ништа није приметио. Он, напротив, уз осмех узврати:

— У то сам уверен, драги мој Жироле... Зато сам и осигурао вашу драгоцену сарадњу.

Затим је разгледао Жуберове белешке и најзад сликарској скици... — Прекрасно, господине Обри. Ваша би слика свакако изазвала усхићење на некој изложби. Ви сте први сликар коме је успело да слика морско дно непосредно га посматрајући. Као што видите, ваше познанство са мном не иде само у прилог науци, већ и уметности.

Жак није могао да процеди ниједну реч, као да му се језик прилепио за непце. Али, дон Агостино му то није замерио.

— Господо моја, — рече он благонаклоно, обраћајући се Жуберу и Обрију, — ја сам изванредно задовољан вашим радом. Стога вас више нећу замарати. Отсада ћете бити слободни...

— Слободни!... Ми сви?... — узвикну сликар радосно изненађен. Мексиканац се чудно насмеши.

— Наставиће се —

пружи обе руке своје некадашњем ученику:

— Ја вам се стављам на располагање душом и телом. Чинићу све што год хоћете. Ма шта ми заповедили, ја ћу извршити, чак и ако захтевате од мене да и даље покажем своје дивљење према оном одвратном чудовишту...

— Да, свакако ће бити потребно да се мало претварате.

— Добро, онда ћу се претварати.

Научник подиже руку као да је хтео да се свечано закуне, а затим зашкрипа зубима и рече промуклим гласом:

— Сада ми тек паде на памет: ово што сам саградио, могу и да срушим. Ја сам окувао Голфску струју, ја могу и да је ослободим,

РОБИН ХИД и његова дружина

31

ИЗДАЈНИЦЕ! ОТМИЧАРУ! ОДГОВАРАЈЕШ МИ!

РАЗЈАРЕН ЦИНИЗМОМ РИЗОБРАДОГ РОДЕРА, ЕРИК ЈЕ ПОЛЕТЕО НА ЊЕГА.

ОДБИЈ, ШТЕНЕ! ОДГОВАРАЈЕШ ТИ МЕНИ! СТРАЖА!

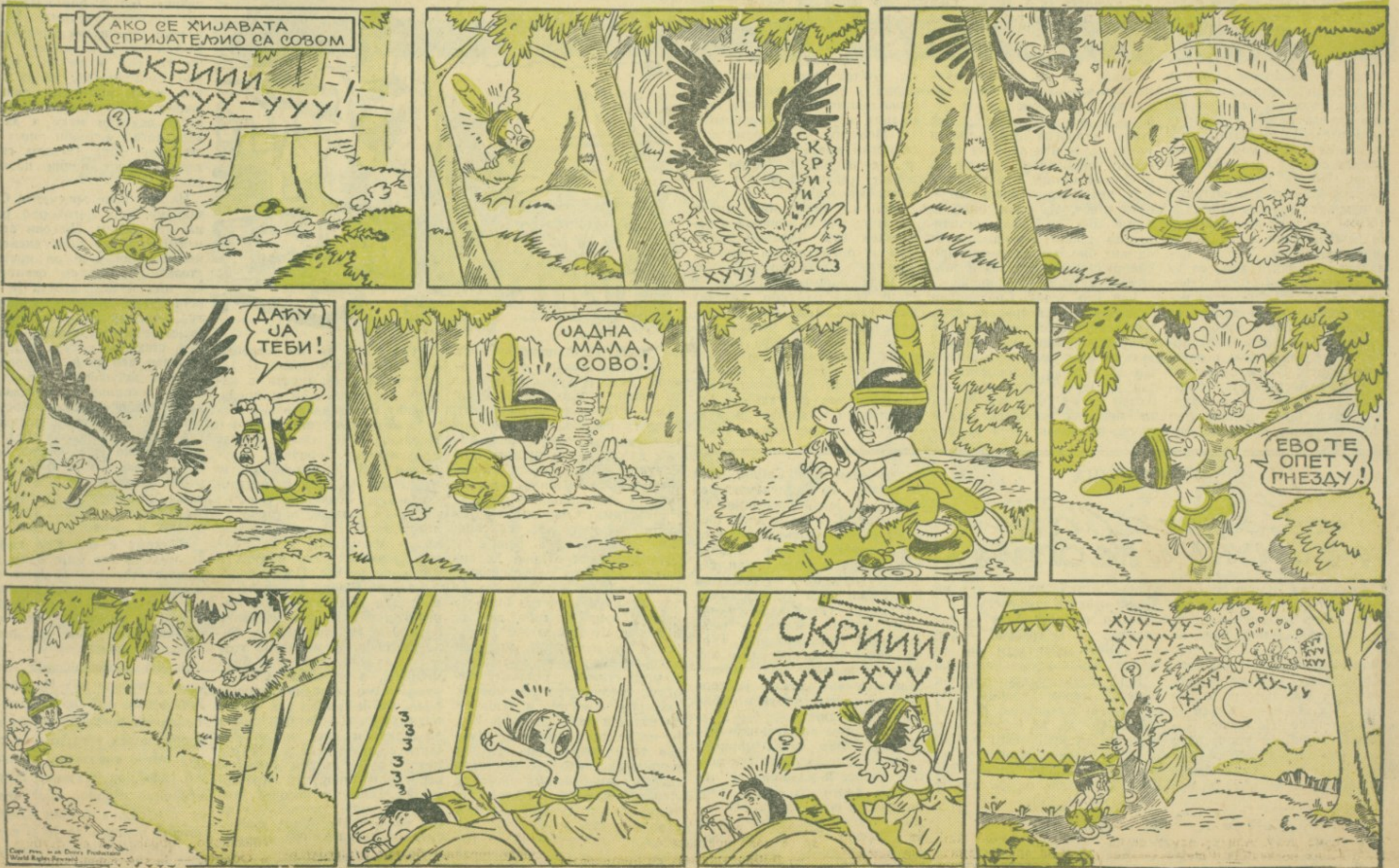
УПОМОЋ! СТРАЖА!

ЗАВЕЖИ ЈЕЗИК! ИНАЧЕ ЋУ ТИ ЗАВРНУТИ ШИЈУ!

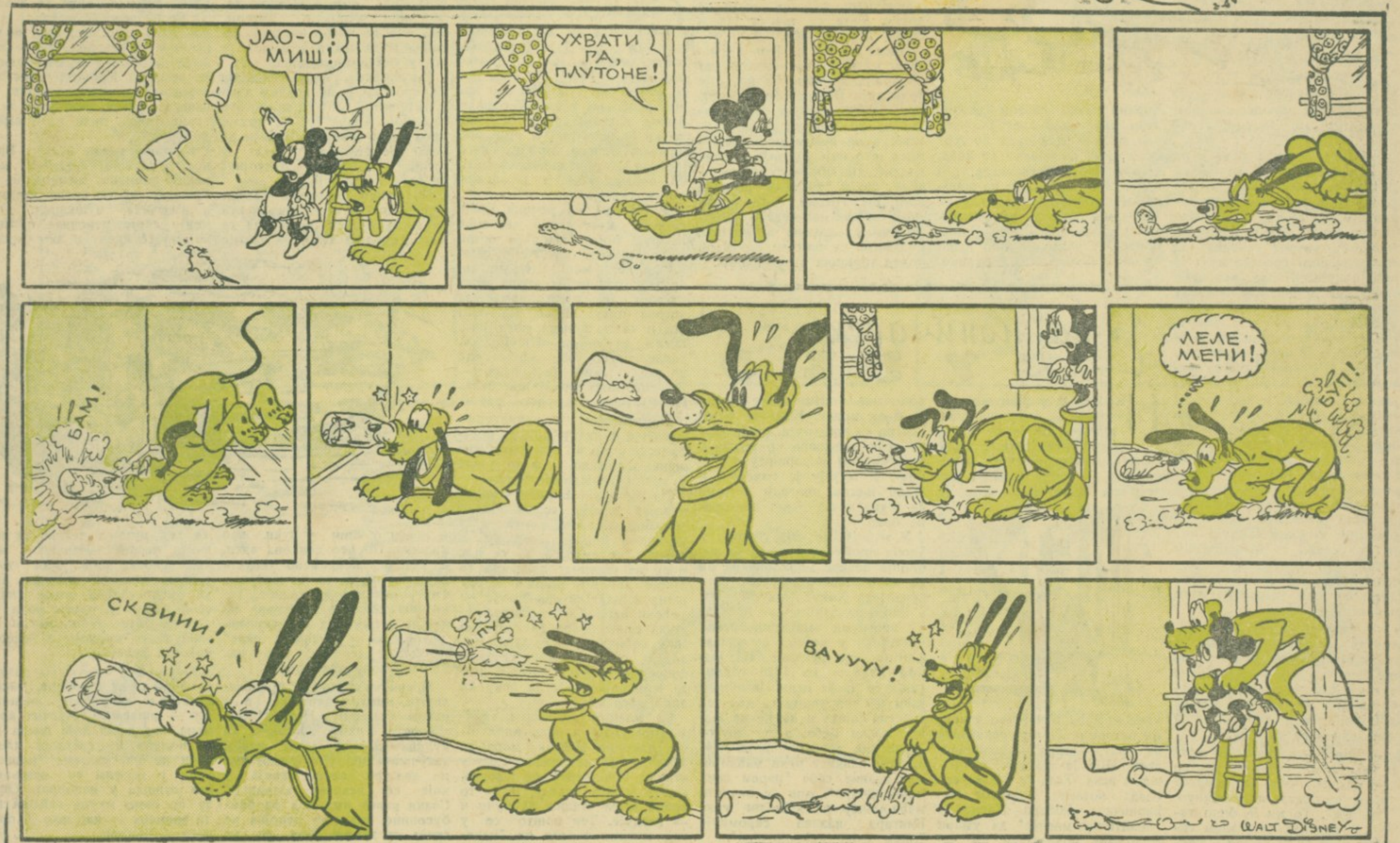
НАСТАВИЋЕ СЕ

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

ПЛУТОН И МИШ

Лазаро Спаланцани

У тишини библиотеке неосетно су протицали часови. Није се чуо никакав шум ни глас, јер су сви становници града давно спали. Било је већ јутро кад је професор природних наука и свештеник Лазаро Спаланцани прочитао и последњу страницу мале књиге природњака Редја у којој су били изнесени резултати једноставних огледа који су ипак значили праву револуцију у науци, јер су уништили мит да жива бића могу да настану и из предмета који нас окружују.

У тај мит нису веровали само необразовани људи, већ и многи научници. Чак су постојали и рецепти како се из појединих ствари може створити живот. Тако је један познати научник дао рецепт за постанак мишева и пацова: узме се стари лонац с ђубретом, напуни се крпама и остави у подрум. После неког времена, из ђубрета и старих крпа настаје мишеви или пацови. Други један рецепт био је за добивање пчела. Наиме,

треба убити младог јунца једним јединим ударцем у главу, закопати га у земљу тако да му вине само рогови и ако му се после одређеног времена рогови одрежу излетеће из њих рој пчела.

Данас нам то изгледа чудно, али пре непуних 200 година људи су веровали у то. Било је опасно сумњати у већ стару утврђена мишљења и могло се десити да и за саму сумњу инквизиција, оптужи за безбожне мисли. А у том случају није било тешко изгубити главу. Па ипак, било је људи који су смело устали против таквог учења. Један од њих био је италијански професор природних наука и свештеник Лазаро Спаланцани.

Још као дечак, Спаланцани је показивао интерес за природне науке. Али, као што се то често дешава, његови родитељи нису имали разумевања за његове склоности. Отац му је био адвокат, па је желео да му се и син посвети правним наукама. Један стари професор, који је за-

пазио дечакову љубав и смишљао за природне науке, успео је да наговори његовог оца да му дозволи да студира оно што жели. Пул полета, дао се млади Спаланцани на учење и брзо доказао да се стари учитељ није у њему преварио: с непуних тридесет година постао је професор природних наука на универзитету. Међутим, у то време није се могло живети само од науке, те је млади Лазаро још раније морао да навуче свештеничку одећу.

Али, та одећа није могла да спута његов немирни и радознали дух. Здравим разумом и посматрањем природе дошао је брзо до закључка да младе животиње могу да настану само од себи сличних родитеља, да је обична глупост веровање да мишеви настају из старих крпа или из муља реке Нила и да је бесмислено веровати у истинитост рецепта за добивање пчела. Због тога су Редјеви експерименти и докази да муве могу да настану само од му-

И његова БОРБА ЗА НАУЧНУ ИСТИНУ

ва, а не од поквареног меса, толико одушевили Спаланцанија. Реди је узео две посуде и ставио у њих свеже месо; једну је оставио непокривену, а другу покрио густом тканином кроз коју муве нису могле да прођу и положи јаја. Резултат је био да су се мувине ларве појавиле само на месо у непокривеној суду.

Међутим, Спаланцанија су више интересовала ситнија бића која је, још раније, у устајалој води открио Коланџани Левенхук. Размишљао је на који би начин могао да докаже да и та ситна бића не настају сама од себе већ да и она имају „родитеље”. Идеју за то дао му је енглески научник Нидхем који је печено месо ставио у стаклену посуду, предно водом, посуду затворио обичним запушачем од плуте и онда загревао. Кад је после неког времена узео кап те воде и ставио је под микроскоп, видео је мноштво ситних животињаца које су живањом пливале. Нидхем је закључио да су оне настале саме од себе, из печеног меса, јер је сматрао да је топлота претходно уништила све сличне животињце.

Цела Европа, односно сав научни свет, славиле је Нидхема. Међутим, Спаланцани је увидео да је то заблуда и решио да је обори. Он је знао да ту не помажу празне ди-

Нидхемова тврђења. Писао је да „своје родитеље мора да има свако живо биће, чак и те мале бедне животињце”.

Његов рад снажно је одјекнуо у научном свету целе Европе. Мишљења су била подељена, али је Нидхем имао већину, јер је био члан многих научних друштава. Чак и велики француски природњак Бифон био је на његовој страни. Нидхем је на то одговорио Спаланцанију да је својим дугим кувањем уништио „животну силу”, која се налази у печеном месоу и да се због тога микроби нису ни створили. Али, Нидхем своја тврђења није ничим поткрепио.

На ове нове аргументе Спаланцани није одговорно рекао, већ делом, његови аргументи били су нови експерименти. Пошао је од претпоставке да Нидхем евентуално, има право: можда је заиста дугим кувањем уништио ту „животну силу”. Повојно је своје старе огледе. Само, сада стаклене посуде није затварао, већ их је затварао обичним запушачем. Када је после неколико дана стављао кап по кап из сваке посуде, видео је да у свим посудама све врви од микроба, без обзира колико је поједине бочке дуго кувао. То је био прави успех: доказао је поново да жива бића могу да настану само од живих бића; уништио је мит о „животној сили”.

Нидхему и његовим пријатељима ни ово није било довољно: стављали су нове заперке и нове противдоказе, али Спаланцани их је све победо, и то не речима него експериментима. Тако је, ипак, победила истина.

Значај Спаланцанија није само у победи над Нидхемом. Поред тога што је доказао да и микроби настају само од микроба, поред тога што је оборио мит о такозваној „животној сили”, он је својим савременицима отворно нове вештаке у науци, а својим следбеницима показао да је у научној дискусији једини уверљив доказ — експеримент.

ПРЕ СТО ГОДИНА

Дунавски мост од ЗЕМУНА до БЕОГРАДА

Прелаз из Земуна у Београд пре сто година није био тако лак као данас. Онда није било ни моста ни аутобуса, а место лабог прелазило се чамцима.

Онда ћемо у кратком изнети опис тога путовања које помина Чех Зигфрид Капер у свом путопису „По нашем Подунављу”. Он је пропутовао кроз нашу земљу 1850 године. Када је дошао у Земун, одмах се пријавио за дозволу за пре-

лах га шта да радимо кад ни Турци неће да превозе.

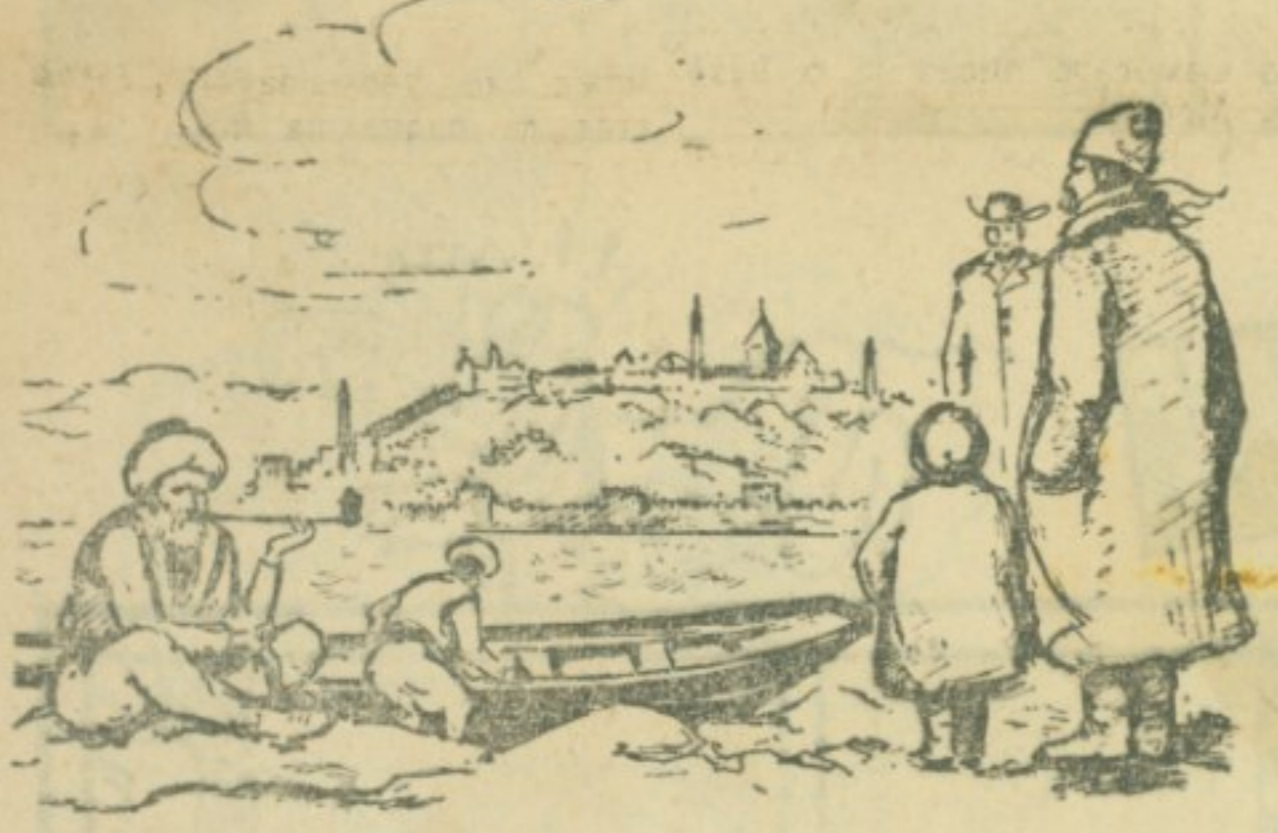
— То не може бити — одговорио ми је трговац — јер ће Турчин превозити, па да водви иду и преко Београда.

Тада се београдски трговац обратио старом Турчину. Овај му је, на изненађење Капера, одговорио да ће водити чим похуши до краја свој чибук, а за то време вратиће се из вароши и његови момци. Јабуна је настала отуда што је

затим један млад Србин, који се враћао из Хајделберга са студија и један свештеник из Хрватске. С лева и десна велики валови заплускивали су лаки чамца. Четири чамчије, међу њима и један прилац, седели су на својим клупама као приковани и с раукама голим до рамена укроћавали су валове витким веслама у подједнаком такту. Стари Турчин седео је на простром ћилму у задњем делу чамца. Једном руком држао је кормило, а другом чибук и одбијао облаке дима.

— Младом свештенику наставља Капер, таква мирноћа душе није била дата. Тек што смо пошли и удаљили се неколико хвати од обале, свештеник се поче кајати. „О боже, о боже мој”, уздихао је он. „Зашто сам се тако лажкомислено предао опасности”. Покушао сам да га утешим, али узалуд. Он ми је одговорио: „Сетите се само да смо на води и да ћемо не мирује, него се отима око душе човекове”. Један вал плусну у лице младоме душебрижнику, који узвикну: „О света госпо! Ето, то сте ви изазвали нашим речима”. Нарочито је било тешко овом слуги господњем љубави чамца с једне стране на другу. Тада су његов јад и страх били на врхунцу.

После војње од једног и по часа путници су стигли до подножја хрдине на којој је подигнута Београдска тврђава. Вода је била висока да је продирао кроз пушкарнице тврђаве, а на неким местима замало што није прелила и саме зидине. На обали су се налазиле групе турских војника који су, готово годи, прали своје рубље или седели на гомилама од камена и пушили. Бедемима су шетали стражари поред трошних стражарница.

лаз у Србију највишем војном ауторитету у Земуну, генералу.

— Тада генерал показа на прозор кроз који се видео Дунав, — пише Капер. — По њему су се дизали велики валови и на њима се љубао турски чамца као да плви по мору. Ја уверих генерала да се не плашим превоза и да је већ одуја. После неколико тренутака добио сам дозволу којом ми се одобрава прелаз у Београд на 24 часа. Земунска су звона оглашавала водне, а одуја се није никако стишавала. Шајкаши који су чекали на боље време и стално седели у чамцима изабоше из њих и оставише обава изваљујући да се не може прелазити у Београд док се ветар не стиша. Пристаниште за турске чамце налазило се неколико стотина корака повише такозване ковчице страже. Ту је било неколико чамача и неколико турских чамчија, који су седели с преклошеним ногама на песку или су шетали мирно и полако горе-доле, држећи у рукама дуге чибукке.

Турчин вртео главом десно-лево, што је Капер разумео као да неће, док је он по турском тиме означавао да хоће.

Неколико минута после тога вратили су се момци из вароши и путници су поседали у два чамца који су се отиснули на узбуркани Дунав. Поред Капера, у чамцу је био један влашки бољар са синчићем,

Мађионичарски МУЗЕЈ

Недавно је у Лондону отворен мађионичарски музеј, у коме су изложени реквизити и програми многих чувених мађионичара. У њему се могу видети све фазе кроз које је

робњачке вештине које познаје бели човек. Када се Уден вратио са тога пута, он је свако вече одржавао представе у свом малом позоришту у Паризу. У музеју је изложен и један његов програм у коме се једна тачка зове: неисцрпна боја.

У музеју је заступљено и „добра професора”, када је амбиција сваког мађионичара била да постане „професор универзитета Хокус Покус”.

Веома су занимљиви плакати и програми мађионичарских представа у којима се налазе фантастичне рекламе. На једном плакату из 1818 године каже се да ће неки Инглиш изаћи на позорницу са два тек снесена јајета и да ће из једног изаћи беба, а из другог гарнитура дечјих повоја. На другом плакату неки мађионичар назива себе „царем свих мађионичара”, док се познати мађионичар из прошлог века Винард назива скромније „опем свих мађионичара”.

прошло мађионичарство у својој историји. Ту има реквизита из „златног доба” мађионичарства, које је владало у прошлом веку. Тада је француска влада послала познатог мађионичара Робера Удена у „политичку мисију” да умири Арабљане показујући им ча-

Др стигне од меса... НИ ЗЕМЉУ ДА ДОДИРУЈЕ

Све до пре две-три године наше муслиманке носиле су зар и ферезу. Чим девојчица одрасте, морала је да понесе вео кроз који јој се лице није могло видети. На тај начин жена је уствари одвајала од света и тако остала до краја живота. То није био никакав верски пропис, него остатак из феудалних времена, остатак који је законским путем укинут.

У Брчком, на речници Брки, постоји мост који се зове Женски мост. Назив је остао из доба када су жене само преко тог моста смеле да прелазе речницу, а други мост служио је мушкарцима за прелаз преко Брке. На овај други мост женска нога није смела да ступи. Разуме се, данас преко оба моста иде ко хоће, само је назив — Женски мост остао као сећање на једно нељудско време.

Примитивно и некултурно гледање на жену, које се претвара и у право малтретирање жене, задржало се и до данас у неким крајевима света.

На острву Борнеу млада девојка одваја се у једно посебно одељење у кући и ту месецима борави у мраку и самоћи, не смејући да се помолити на светлост дана. За то време девојци доноси храну једна жена. Тек кад прође одређени период самопања, девојка стиче право да изиђе из свог собчића. Оног дана, када се она појави, укућани приређују велико весеље, као да је девојка избегла неку велику несрећу.

Са младим девојкама слично поступају и нека индијанска племена. Девојка мора да проведе по неколико дана у оградни начивеној од асура, које у неком кавезу, и за то време мора стално да чути и — гласује. Тек пошто се у тим мукама очисти од „нечи-

стих сила” које у њој, по тамошњем веровању постоје, она сме да изађе из свог затвора и да настави живот у кругу осталих укућана.

На Аљасци, млада Индијанка проводи и по годину дана у нарочитој колиби, мрачној и прљавој. Храна јој се долаже кроз мали отвор кроз који девојка не сме да погледа у сунце, јер „није достојна” сунчане светлости.

По неким острвима Тихог Океана влада исто тако некултуран и спирал обичај да се млада девојка завије у платно

поставља ради тога да девојка не би дежала на голој земљи, него зато што она, по мишљењу сујеверних, не заслужује да својом ногом додирује земљу. Уопште, постоји веровање да женско биће, за извесно време, нити сме да у сунце гледа, нити да земљу додирује.

Као некад код нас у Брчком, у Јужној Африци, код неких племена, женама је за брањено да се крећу стазама којима иду мушкарци. Оне имају своје нарочите путање којима се крећу и ако скрену

и обеси о клин у кући, као хаљина. По цео дан она виси, а кад је повремено спуште ради хране, онда је њој место у неком углу колибе. Тако она испашта ни крива ни дужна и тек кад се укућани увере да су „нечисте силе” напустиле девојку, она наставља нормалан живот.

Мрачна кућица је пребивалиште младих девојака и у неким крајевима Нове Ирске, такође у Тихом Океану. Та кућица сагради се на неком заученом месту, а у њој има по два-три дрвена кавеза у које се девојке затварају. Сваки кавез има под од бамбусовине, тако да девојка не стоји на земљи. Под се не

са тих путања деснице се некаква несрећа. Наравно, никад никога није због тога снашла никаква несрећа, али кад неспрешен човек уврти себи нешто у главу, онда и његово дете тако мисли и заблуда се преноси с генерације на генерацију.

Уколико се друштво развија и култура продира, такво схватање жене као носилаца зла — ишчезава. Мрачна времена, кад жена није смела да се помоли на светлост дана, нити да иде стазама мушкарца, у многим су земљама већ отишла у неоповрат. Оста да су само мучна сећања на та времена — као што је онај мост у Брчком.

Грби универзитет

Почетком XII века Париз је постао стетиште теолога и схоластичарских филозофа, који су пред великим бројем радозналих слушалаца држали јавна предавања. Под ведрим небом, на брду св. Генове, држао је своја предавања и Абелар, један од најчужденијих схоластичара Средњег века. Да би га чули, долазили су млади људи жељиви знања и из најудаљенијих крајева. Они би саградиле колибе у којима би обично становали по двојица. Абеларови слушаоци звали су се сколарима, па је то кроз цео Средњи век остао назив за студенте уопште.

Повећавањем броја наставника и слушалаца, издвајале су се поједине веће групе у засебне школе, које су тражиле да им се признају поједине привилегије које су уживали средњовековни еспафи. Прва таква еснафска школска организација настала је у Паризу 1150 године. Кад су се, око 1200 године, после једног сукоба грађана и сколарца све париске школе спојиле у једну, та нова заједница добила је назив „универзитет“, што значи удружење. По Роберту де Сорбону, који је 1257 године основао богословски факултет, и цео париски универзитет назван је — Сорбона. Сорбона је

првенствено била богословска школа, настала из потреба цркве, у којој се предавало онако како је црква одређивала. У Енглеској је Хенрик VI, по угледу на Сорбону, основао школу у рангу универзитета под именом „Краљевски колеџ у Кембриџу“. Током XIII и XIV века оснива се велики број универзитета у Француској, Италији, Шпанији и Немачкој.

Студенти у мантијама

Сколарци су носили дуге мантије, као калуђери, и живели су већином у колеџима и хоспиталима. Те колеџе, са посебним одељењима — бурсама, оснивали су поједини градови, покрајине или стране државе ради што јевтинијег и лакшег издржавања својих студената. Колеџи су у ствари били интернати у којима су стипендисти живели под строгим надзором принципала и провизора. Сколарци није смео без дозволе да излази у град или да се бави нечим што би га одвојило од учења. Похађање гостионица сматрало се за највећу кривницу. Женама је по правили био забрањен приступ у колеџ. У настави, главна пажња обраћана је на то да сколарци постану добар беседник и вешт у претварању с противником.

Ихрана у колеџима била је врло скромна. „Пошто се мудрост не налази у домовама где се живи у изобиљу, пише професор једног немачког универзитета крајем XV века, то се из ове куће мудрости искључују богати ручкови, посласнице и зли сиреви“. Једна немачка студентска песмица из тога доба овако је оневала јеловник у бурсама: „Хлеба дају и чорбу силају, мало меса мршава, печена и воћа каткад, а сира баш никад“.

Професори су живели такође у бурсама, заједно са својим студентима. Они су носили црвен огртач и четвороугласт шепири, а своја предавања, написана на латинском, читали су. Саставни део предавања били су такозвани диспути. Професор би задао тезу, која се најпре нападала а затим бранила. Том приликом долазило је до веома жучних препирки, а често и до туче међу студентима.

Утицај ренесансе

Дух ренесансе умножио је измену живот на универзитетима. Олабавила је веза са црквом, осниване су катедре за хуманистичке студије, а класични језици почели су да се проучавају на изворним списима. На универзитетима се јављају духовни који кладају са схоластичком науком. Тако је Парацелзус, оснивач модерне медицине, збацио традиционални професорски

огртач и шепири и уместо дотадашњих начина дечења пуних сујеверја и незнања истакао као први услов — љубав према болеснику. Како се дотле лечило, показује овај пример. Доктор Ек, Лутеров противник, разболео се после једног жучног диспута. По лекарском савету, требало је најпре да га испречи седам људи, како би из

њег истерали све силогизме и софизме, затим му је дат некакав напиток који ће му истерати грбу, и најзад средство за спавање да би заборавио све увреде...

У XVII веку студенти су поскидали мантије и припали мачеве и, ослободивши се црквене стеге, из једне крајности прешли у другу. Они пију, теренче, одевају се нескромно, нападају мирне грађане, тако да се они, да би се одбранили од налести, организују у чете, а некад се, у истом циљу, удруживало и

по неколико села. Међу студентима су чести двобоји, а оживљени од мача сматрају се за особиту почит.

Зависност од владара

Ослободивши се цркве и њеног утицаја, универзитети су потпали под утицај световних поглавара — краљева и кнежева. Они су тако постали средство владалачког апсолутизма, те је права наука опет морала да се развија ван универзитетских установа. Зато филозоф Барух Спиноза није хтео да буде професор на Хајделбершком универзитету, где би морао да се покорава расположењима владара, него је радије и даље живео сиромашки, гледишту драго камење, али слободан и независан. И у XVIII веку, кад су пруски краљеви оснивали такозване „слободне универзитете“, професорима су давани одређени оквири у којима су имали да се крећу у својим предавањима. Фридрих Великом, који је прогласио „слободу филозофирања“ није то ништа сметало да протера из своје земље филозофа Христијана Волфа само зато што се усудио да мисли другачије од свог владара.

Савремени универзитети постали су у XIX веку, у борбама за националне и опште грађанске слободе.

ТАЈАНСТВЕНА „ЖИВОТИЊА С РУКАМА“

Вештачтво „столетје научници покушавају да реше једну од најчужденијих загадочности преисториског животињског света, тајну „животиње с рукама“.

Пре 128 година, откривени су у Енглеској трагови стопала неке непознате животиње, чија стопала задњих удова по облику, распореду и броју прстију потпуно личе на човечије шаку. Међутим, у прво време научници нису обратили велику пажњу тим траговима. Затим су, 1834 године, слични трагови пронађени у Немачкој и тада је непозната животиња добила у науци име хиротеријум. Од тога времена до данас трагови хиротеријума откривени су у Италији, Шпанији и Француској, а пре седамнаест година и у Америци.

Неки од тих окамењених отисака сачувани су као траг пилета, док су други велики као стопала слона. Али, без обзира на њихову величину, сви потсећају на отисак човечије руке: имају четири прста и палац.

Тајанствени трагови дуго су били, а то су, мада у мањој мери, и данас, предмет оштрих расправа међу научницима. Неки палеонтолози сматрали су да је „животиња с рукама“ била нека врста циновоског медуза или мајмуна; други, да је свакако личила на кенгура, док су трећи заступали мишљење да је она била предак диносаура или нека амфибија. Али, све њих доводио је у чуђење једна чињеница: „палац“ код хиротеријума био је на спољашњој страни „шаке“, а не на унутрашњој као код човека. Дуго времена научници нису могли да утврде да ли је тај тако чудно постављени прст заиста прави палац. Међутим, данас је готово утврђено да је то уствари јако развијен мали прст, који је служио као главни ослонац при ходу.

И поред свих истраживања, није није нађен костур хиротеријума, па чак ни једно једино ребро, тако да се све претпоставке о његовом изгледу стварају само на основу окамењених трагова. Због тога је за науку још тајна каква је улогу имала та преисториска животиња у „маршу“ еволуције: да ли је она предак човека, диносаура или птица.

Решењу тајне „животиње с рукама“ изгледа да се највише приближио амерички природњак Френк Пибоди. „И трагови могу да говоре, ако човек

зна њихов језик“ тврди Пибоди. Он сматра да је хиротеријум живео у геолошком периоду тријас, такозваном „радообљу рептилија“, које је почело пре 200 милиона година. „Животиње с рукама“, како он тврди, биле су гимназици с дугим репом чије су стражне ноге биле много снажније и веће од предњих. Хиротеријум је био први кичмењак који се јаче ослањао на задње удове, али који се ипак није сасвим усправио.

Пибоди одбацује сваку могућност да је „животиња с рукама“ могла бити прапредак човека. Међутим, он не искључује претпоставку да се диносаур развио из једне врсте мањих хиротеријума, и да је тако, преко диносаура, „животиња с рукама“ била предак првих птица-тркачица, које су биле пола птице а пола рептилије.

Мада су проучавања Френка Пибодија допринела да се добије приближна слика о изгледу и значају хиротеријума у развоју животињског света, тајна „животиње с рукама“ биће потпуно откривена тек кад се буде пронашао њен костур или бар неки његови делови.

УЛТРАЗВУК У ЖИВОТЊИНСКОМ ЦАРСТВУ

Звук се преноси кроз ваздух треперењем ваздушних слојева, који потом делују на органе чула слуха. Ипак, човек није у стању да чује све што до њега допре: људско ухо, иако може да чује дубље и више тонове од оних које произведу његови говорни органи, има ограничен пријем. Оно прима звукове од 16 до 20.000 трептаја у секунди код деце, док код старијих особа горња граница износи седам хиљада трептаја.

Звук са учестаношћу од преко 20.000 трептаја, које људско ухо више не може да чује, називамо ултразвуком. У природи, међутим, постоје животиње које су способне да приме ултразвук.

Дуго је било нераазјашњено зашто, на пример, ноћни лептир, који је потпуно нем, има јако развијене органе слуха. Исто је тако била тајна како се слепи мишеви тако савр-

шено оријентишу чак и у потпуном мраку. Решење ове загадочке дошло је тек после проналаска апарата за производње и пријем ултразвука.

Испитивања на спави мишеви показала су да они поред чујних звукова производе и нечујне, ултразвуке. Ултразвучни пријемници су показали да слепи мишеви док мирују стално испуштају кратке ултразвучне писке, који трају неколико хиљадиних делова секунде, а понављају се десетак пута у секунди. У брзом лету, број пискача у секунди се пење и до стотине. Слепи миш испушта те звуке у правилним

Испитивања на другим животињама су показала да појава ултразвука није тако ретка у животињском царству. Пас може да чује звукове чак до 100.000 трептаја, док миш, пацов, чрчак и морско прасе показују сличну осетљивост у циљу. Доказано је такође да пврчки, ариказици, пчеле и други инсекти производе и примају ултразвучне сигнале.

Шетња кроз лексиконе

Шта ли се све налази у том низу једнаких, дебелих, тврдо укочених књига, поређаних у један ред, које тако необично озбиљно изгледају, у тим некако строгим — лексиконима? Сваком ко их првинути види вероватно се учини да би се у њима једва снађао и да за њега ту баш ничег нема. Али само првинути! Кад их човек мало боље упозна, којинут прелиста, моћи ће да нађе одговор на готово свако питање које га интересује.

Онај ко по разним лексиконима уме да тражи, може да нађе, а затим с мало маште, оживљавања и смисла за поређење, да исприча или запише много занимљивих интересних прича. На пример...

Путеви васионе, радар и наука тардигарда

Дању је узалудан посао тражити звезде по небу. Нема их, зар не? Па ипак су оне ту, али се не виде због јаке сунчеве светлости. То данас зна

готово свако баче. Али, стари Египћани то нису знали. Они су мислили да богови свако јутро „гасе“ звезде! Нису они знали ни да звезде трепере због тога што их наше око види кроз слојеве ваздуха разне температуре, ни много, много других ствари о васиони.

Али... већ 160 година Лукијан из Самосате писао је о путу на Месец!

За радар су, ваљда, данас чули већ сви писмени људи. Ако неком баш и није потпуно јасно како он ради, зна се бар чему он углавном служи. Али, сигурно је да нема много људи који знају откуд том уређају име радар! А то и није чудно јер је то скраћеница од описног тумачења на енглеском језику — radio detection and ranging — што отприлике значи: откривање помоћу одјека радио-таласа и одређивање даљине.

А паук тардигарда је необично чудан инсект, али не по изгледу већ по једној својој особини. Та бубица може годинама да живи „мртва“! Потпуно сув, и беживотан, може тај паук да живи без икакве хране више година. Када се после тог дугог „зимског сна“ и поста тардигарда поспе водом, он након једног часа набубри, „оживи“ и настави да проводи свој век, као да му се ништа није догодило!

Поглед у мрак, мува на таваници и зашто мачка увек пада на ноге

Колико је људи, нашавши се у мраку, позавидело совама и мачкама које „виде“ и у тамни. Па ипак, то није сасвим тачно. Оне свакако боље виде у мраку од човека, али зашто? Зато, што могу много више да рашире зенице и приме у око више светлости. То, дакле, значи да ни сова ни мачка не виде у потпуном мраку, већ само онда кад има макар мало светлости, толико мало да је човек не залажа и мисли да влада потпуни мрак.

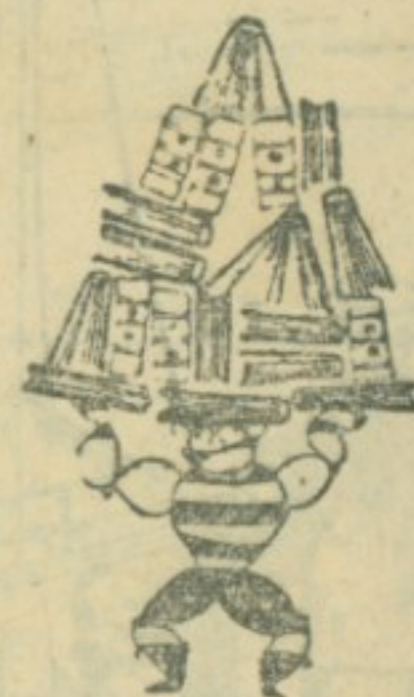
Кад мува, комарац, или који други инсект без по муке прошеће по прозорском окну, одледају или таваници, то спавако нико неће изненадити. Изненадиће, међутим, многе то што ову обичну, свакодневну појаву неће умети да објасне. Али, то није чудно, јер и научници се још нису сложили у тумачењу тога, како, на пример, мува успева да се одржи на таваници. Једни тврде да она то чини на тај начин што истисне ваздух између ногу и дела таванице на који је стала, па је тај вакуум држи; други, опет, да испушта неку лепљиву течност из ногу. А

кад је већ реч о инсектима можда ни то није много познато да су готово све бубе и бубице глуве!

Постоји чак и изрека „увек се дочека на ноге, као мачка“, али зашто се мачка при паду баш увек дочека на ноге није свима јасно. Уствари, то није тешко погодити: мачка има изванредно мишићаво тело и необично развијен осећај равнотеже. Својим мишићима она и у ваздуху доводи тело у положај у који зажели, а извршни осећај равнотеже јој помаже да увек заузме такав став да падне на ноге. Али, не треба мислити да је природна према другим животињама, или према човеку, била неправедна када је „девила“ равнотежу. У уху човека смештен је орган за равнотежу, а да он може да буде изванредно прецизан најбољи су доказ разни артисти који шетају по конопцу, скачу по трапезима, затим акробате, јахачи и други. Човек само мора много да вежба да би ту своју особину развио, јер је она код нас данас, због нашег начина живота, запостављена.

Утеха

Рачуна се да је од времена када је пронађена штампарија па до данас штампано 18 милиона разних књига. Само за последњих педесет година објављено је око 6 милиона ра-

зних књига. Ако се претпостави да је просечно свака књига штампана у три хиљаде примерака, онда би досад било издато око 54 милијарде књига. Али, нека као утеха оиним који би ажалали што то човек не може све да прочита, послужи мишљење стручњака који сматрају да од свих објављених књига „само“ двадесет хиљада имају трајну вредност. (Да би човек прочитао 20.000 књига требало би од двадесете до седамдесет прве године сваки дан да прочита по једну!)

И најзад, нису баш сви они подаци узети из лексикона. Неједина објашњења, детаљнији описи, нађени су и у неким од оних 18 милиона књига.

ПОДВОДАНИ

У неизмерним морским дубинама, где живе милиони разних животиња, научници су нашли на један чудесан свет какав се по својој дивљој лепоти тешко може и да замисли на земљи. Међу најзанимљивија жива бића која се налазе у морским дубинама свакако спадају корали — неимари подземних кула и градова и творци разних облика какве човек тешко може и да направи, акамо да постигне оно необично шаренило и лепоту боја. Али, они своја дела не кривају у дубинама мора. Њихови „градови“ појаве се једнога дана и на површини мора у облику спрудова и острва и на тај начин унеколико мењају лик географске карте.

Та ситна бића многе се на морском дну, обично у близини обале, а некад и далеко од ње. Често се ти спрудови пружају километрима уз обалу, чинећи ограду према отвореном мору. Највећа оваква ограда на свету је велики спруд код Аустралије, који иде упоредо с њеном источном обалом и дуг је готово хиљаду и пет стотина километара. Каткад корали праве појас око целог острва. Научници су утврдили да су многа острва у океану ишчезла, али се то никад није десило са коралским острвима, јер корали не прекидају свој рад.

ГРАДОВИ

штину бродовима, оне су исто толико и опасне за њих. Није редак случај да брод нађе на подводну коралску „грађевину“ и настрада.

Ћиурци који су силазили на морско дно да испитају коралске насеобине причају о изванредним лепотама на које су наишли. „Човек се шета кроз праву коралску џунглу, поред окамењеног дрвећа свих боја, разних узраста и облика“, причају они. „Гране уздигнуте изнад наших глава пружају се према пећинама и као бршљан се обавијају око стена. Шетали смо се између стубова фантастичних боја, који су на врху проширени и личе на огромне печурке. Повремено, наилазили смо на спрдове живих корала, на којима су утиснути сунђери пурпурне и зелене боје. Рибице шарене као папагаји достојанствено се шетају око ових цветова. На меком песку морског дна и око тих коралских грана има мноштво разних риба и животиња. И, што је најчудније, ниједна од тих животиња није нас се плашила, наоко смо, са великим челичним шлемовима на глави, заиста страшно изгледали. Мање рибе долазиле су нам до стакла на шлему као

Многи корални спрудови подигнути су према ветру и тако стварају заклоне за бродове. И, док се на гребенима корала пенушају огромни морски таласи, у лагуни — одељеној од мора чврстом коралном стеном — све је тихо и мирно. Вода се у лагуни предива у најлепшим бојама, према томе каква је „шума“ корала на дну.

Међутим, поред тога што те коралне ограде пружају за-

да су хтеле да виде шта има унутра. Милијарде ситних бића су неимари коралских кречњачких грађевина. У заједници са кречним морским бићима, она граде велике кречњачке колоније које су толико опасне за морепловце тропских мора“.

Где лежи тајна чудновате моћи размножавања ових животиња, откуда им та техника и тајанствени извор материјала за грађевине?

Валдо Мајнер, амерички истраживач, који је на нарочито опремљеном броду провео неколико месеци по отоцима Пацифика и проучавао живот корала, описује њихово размножавање:

„Изнад наших глава, на једној грани која као да трепери услед преламања сунчевих зракова, један леп корал избаца из свог средишта групу полипа, који су лагано падали на стене. Сваки од њих је имао у пречнику два и више сантиметара.

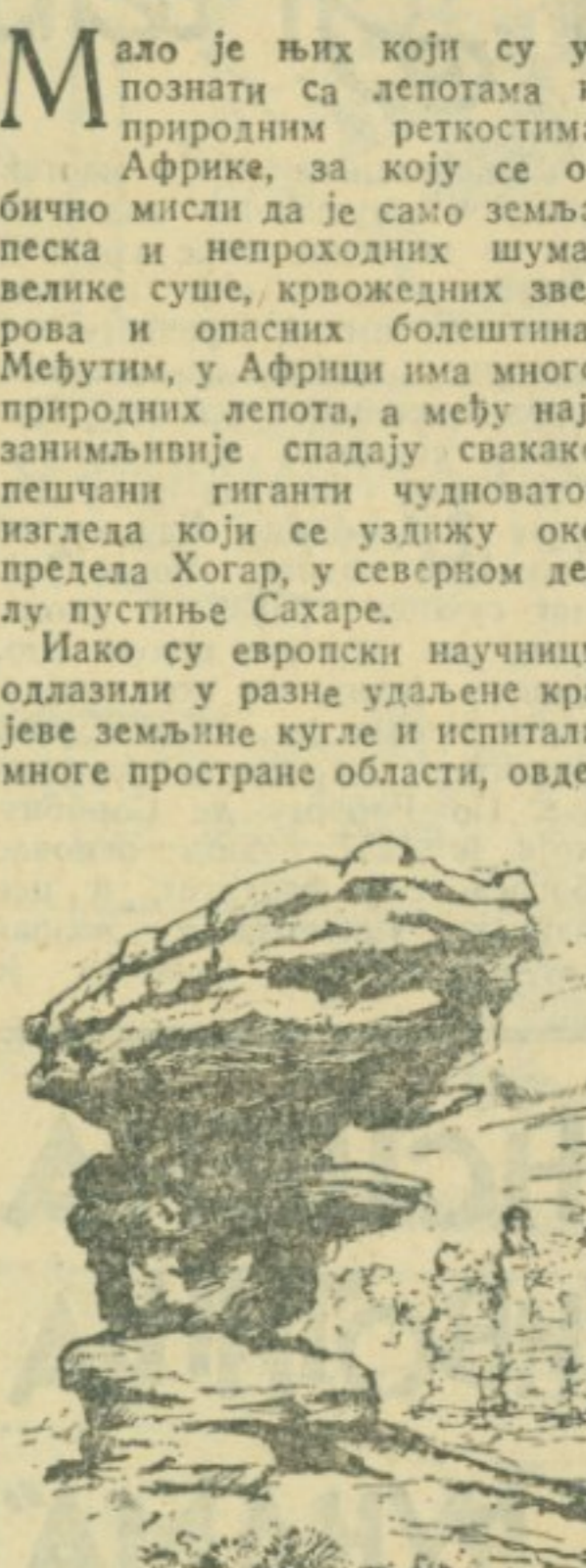
Пришли смо ближе да видимо једног. Био је кружнок облика, са округлим устима у средини, и личио је на цвет. Док смо га посматрали, један мали црв изиђе из једне шупљине и поче да пузи преко стене. Чим је дошао до првог полипа, овај га дограби. Борба није дуго трајала и црв је био готов“.

Чим се полип дохвати стене или неке коралне гране, он се ту настани. Убрзо почне да „зида“ своју „кућицу“, најпре први слој, а затим даље, док се временом не начини мала грана из чије шупљине он вири. У Индиском Океану нађен је корал тежак тону и по. Кад му је скинут горњи слој животињског ткива, остао је камен кречњак.

Корала има разних боја. Обично су ружичасти, црвени, наранџасти, жути, зелени, плави и пурпурни — све боје спектра. Њихова боја зависи од дубине на којој се налазе, од количине светлости која до њих допире и од алги којих ту увек има. Микроскопски ситне морске биљке утичу на пигмент полипа и дају им разне нијансе. Исто тако, корали имају и разноврсне облике: лезе, чаше, јеленских рогова, печурке, шаке, пера, звезде, разгранатог дрвећа итд.

Најлепши корали су поред обала Источне Индије и у Јапанском Мору, где доносе велики део прихода тамошњим ловцима, јер се од њих праве накити и украсни предмети.

КАМЕНИ ДИВОВИ НА ПЕСКУ САХАРЕ

Мало је њих који су у познати са лепотама и природним реткостима Африке, за коју се обично мисли да је само земља песка и непроходних шума, велике суше, крвожедних зверова и опасних болештина. Међутим, у Африци има много природних лепота, а међу најзанимљивије спадају свакако пешчани гиганти чудноватог изгледа који се уздижу око предела Хогар, у северном делу пустиње Сахаре.

Иако су европски научници одлазили у разне удаљене крајеве земљине кугле и испитали многе простране области, овде,

такорећи на домаку руке, они услед неприступачних терена дуго нису долазили, тако да су геолошка проучавања северног дела Африке сасвим скорашњег датума.

Планински масив који захвата централни део Сахаре опасан је широким појасом пешчара, који је створен у давно време. На њему је геолошка историја ових предела оставила свој печат у виду висова који се уздижу из саме пустиње, а имају облике као из бајке. Једни личе на стубове, други на зидове украшене рељефима, трећи су као славоци. Овим колосима црне и црвене боје, који се виде са велике даљине, дали су данашње облике атмосферска вода, ветрови и давно ишчезле реке.

Сахара је скоро безводна пустина, али у пределу Тасилије, у коме се они налазе, постоје речна корита кроз која вода отиче само по који пут у години, кад падају велике кише, па и то не траје

дуги пут, не стиче до мора. Јасно је, према томе, да ове речнице које се сада виђају у пределима Северне Африке нису биле у стању да створе данашње камене цинове необичних облика. Геолози су због тога дошли до закључка да су афричке природне реткости у Тасилији могле да створе једино речне воде које су овуда протичале у давним временима и обилни водени талози који су растварали минерале преко целе године. Јер, још пре пет до шест хиљада година северни део „црног континента“ није био пуст као данас. У њему је било у изобиљу и речне воде, и шума, и киша. Зато су у њему могли да живе слоновии, жирафе и антилопе. Али кроз столећа, северноафричка клима се мењала, земљина површина добивала је други изглед, а необични гиганти остали су, као споменици једног ишчезлог доба.

ВЕЛИКИ ИЗУМ СЕОСКОГ ДРВОДЕЉЕ

У време када човек усред неизмерне океанске пустиње није могао са бродом ништа друго да види сем неба и воде, проналазак морског хронометра претстављао је огроман напредак. Хронометар је омогућио морепловцима да сазнају где се њихов брод налази, али док је он пронађен требало је да прође дуго времена. Навешћемо и неколико примера из којих се јасно види колика се потраба осећала за хронометром.

То је било у XVI веку. Тада је Шпанија била прва поморска сила и њен краљ Филип III обећао је награду од сто хиљада шпанских круна за изум који би омогућио, боље него икаква друга направа која је

нако су понешто у том правцу напредовали.

Међутим, једнога дана, то је било 25 маја 1714, у енглеском парламенту прочитана је претставка коју је потписао више капетана краљевске морнарице, заповедника трговачких бродова и лондонских трговаца. Они су изнели све неприлике које их спалазе на морској пучини и опасности које им прете због тога што не могу тачно да установе географску дужину.

Парламенат је одмах изгласао закон по коме се обећава награда од 20.000 фунти стерлинга проналазачу часовника о коме је говорио Њутн и који би омогућио решење тог тешког питања.

Пуних седам година прошло му је у напорном раду док је израдио први хронометар, али је он био тежак и запремао је много простора. Харисон није клонуо; израдио је и други хронометар, уполо мањи, али је и овим био незадовољан, па је почео да ради трећи, још мањи. Овај последњи изложио је у Краљевском друштву и 30 новембра 1749 добио златну колајну.

Његов немирени проналазачки дух нагнао га је да изради и четврти хронометар, у облику џепног часовника. Чим га је направио, Харисон га је дао једном краљевском броду који је 19 новембра 1761 отпловио за Јамајку. Када је брод тамо приспео, пронађена је погрешка од пет секунди и једне десетине секунде.

Иако је Харисон имао право на награду од 20.000 фунти стерлинга, влада је одгајала исплату. Био је већ зашао у дубоку старост. Имао је 74 године живота, од којих је четрдесет утрошио на проналажење хронометра. Још се надао и чекао да добије награду. Најзад је дочекао. То је било 1773, 45 година после првих покушаја. Примно је целу награду. После тога није дуго живео. Његова четири хронометра чувају се у Краљевском опсерваторију у Гриничу.

Овај проналазак Џона Харисона заузима почасно место у историји развика технике, али данас хронометар нема више ни издалека онај значај као раније, па се готово више и не примењује у поморству. Радиограм га је заменио готово на свим бродовима.

дотле била позната, да се установи географска дужина. Касније је и Холандија, када је постала моћна поморска држава, обећала 30.000 форинти за сличан изум. Али, све је било узалуд.

Када је ојачала Енглеска и у господарењу морима заменила Шпанију и Холандију, онда је краљ Чарлс II основао опсерваторију у Гриничу и наредно њеном управнику Флемстиду да посети сву пажњу проналажење начина помоћу кога најбоље може да се одреди географска дужина. Али, не Флемстид, него ни чувени астроном Халел и славни научник Њутн нису у томе успели,

Тако велика награда узбунила је многе људе, али се срећна није осмехнула неком познатом научнику, него обичном сеоском дрводељу, залубљеном у механичарски посао, а који је по природи био помало песнички расположен. То је био Џон Харисон. Он је улагао велике напоре да пронађе ту справу, али се решење тајне полако одгонетало.

Џон Харисон родио се 1693 године у Фулбију, у грофовији Јорк, а умро у Лондону 1776. Отац му је био дрводеља, па се и Џон, све до тридесете године живота, бавио тим послом. Поред тога, он се посветио и механичарском занату,

АНТОЛОГИЈА НАЈИНТЕРЕСНИЈИХ ЧУДА

ПСЕЋА ВЕРНОСТ

Пас „Шеп“ из Форд Бентона, у америчкој држави Монтани, чији је господар умро, отпратио је кољеч с господаревим посмртним остацима на станицу. Од тог дана, па све док није утинуо, „Шеп“ је сачекивао све дневне и ноћне возове који су пролазили кроз ту станицу и никад није напустио перон.

НАДГРОБНИ СПОМЕНИК ЈЕДНОГ ЧАСОВНИЧАРА

На надгробном споменику једног часовничара у Девону, Енглеска, уклесан је овај чудан натпис: „Овде лежи у водоравном положају спољна кутија Џорџа Рутлеја, часовничара, чије је знање у тој струци било понос људи његове професије. Поштење је било његова главна опруга, а мудрост регулатор свих поступака. Његови осећаји били су тако добро регулисани да је увек ишао тачно, осим кад су га покренули људи који нису знали његов кључ.“

НЕПТУНОВА СТЕНА

У заливу Сан Франциска галаси су издубили једну усамљену стену и дали јој облик човечје главе. Ова

стена позната је под именом Нептунова глава, према грчком митолошком богу мора, Нептуну.

ЗАВЕТ ЈЕДНОГ ВОЈНИКА

Француски генерал Моди, заветовао се, кад је још био дечак од тринаест година, да неће отићи у позо-

риште, на игранку, нити на ма које место за забаву, све док Алзас и Лорен, који су у то време били под Немачком, не буду поново припојени Француској. Моди је одржао своју реч, мада је већ био стари генерал кад су се његова очекивања испунила.

СВИЊА ОСУЂЕНА НА СМРТ

Године 1386 суд у француском граду Фалезу осудио је због убиства на смрт једну свињу. Одмах после изрицања пресуде свиња је била обешена.

ВЕТАР — РИБАР

Године 1939 дувао је над језером Мередиј, у Колораду, јак ветар који је избацио на обалу огроман број риба. Становници из околних насеља скућивали су рибе лопатама.

ХАЉИНЕ ЈЕДНЕ ФИЛАТЕЛИСТКИЊЕ

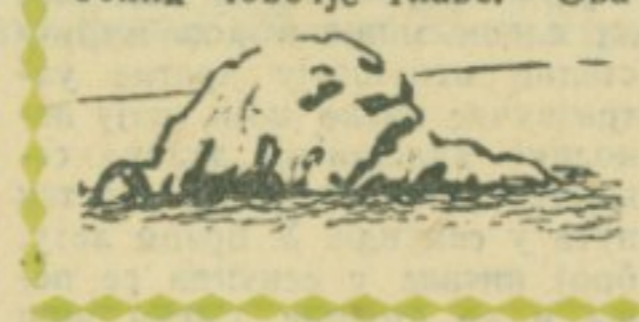
Одушевљена филателисткиња Ф. Ц. Саитс из Талсе, у Америци, начинила је себи једну хаљину од поштанских марка. За ову не обичну хаљину употребила је 25.000 марака.

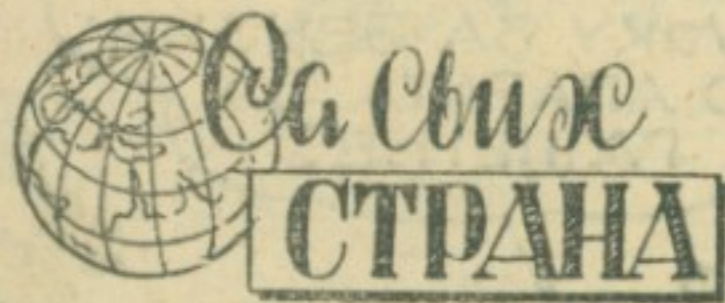
„ПУТНИК ПРВИХ ЛЕТОВА“

Џејмс Мак Вити из Чикага има назив „путник првих летова“ зато што је учествовао на првом лету „Графа Цепелина“, „Хинденбурга“, „Пацифик - клипера“, „Трансатлантис - клипера“ и „Аљаска-клипера“.

„МУШКЕ“ И „ЖЕНСКЕ“ КЊИГЕ

Леди Гау, која је била позната као велики пуританац, написала је 1863 године у својој књизи о етикецији следеће: „Добра домаћица водиће строго рачуна о томе да у њеној библиотеци буду одвојена дела писца жена и мушкараца. Стављање њихових дела на исту полицу не може се дозволити сем у случају ако се ради о књижевнику и књижевници који су муж и жена“.

КОЊСКА СНАГА

Коњска снага се често помиње кад се говори о јачини разних мотора. У техници, коњска снага служи као јединица за мерење извршеног рада. Теориски, то је рад који изврши коњ када терет од 75 килограма подигне на висину од једног метра, у једној секунди. Та јединица за мерење учињеног рада настала је у доба када је коњ у развиту

индустрије имао кудикамо већи значај него што га има данас. Уосталом, не постоји коњ који би могао више сати да подиже терет од 75 килограма у једној секунди на висину од једног метра. Атлета може, и то само за кратко време, да подиже терете са половином коњске снаге. Сада има машина које помоћу електричног погона раде са учинком од неколико десетина хиљада коњских снага.

МОРСКА САБЉА

Морска сабља је једна врста рибе која спада међу најзанимљивије становнике мора. Она пребива у Атлантском Океану, у Средоземном и Јадранском Мору. Често је улове и паши рибари, особито они који се баве ловом на туневе, за којима морска сабља иде и често их напада. С горње стране она има тамнозелену боју, која понекад прелази у мрку, а с доње стране је бела. Горња вилица

јој је јако издужена и то продужење личи на шиљасту сабљу, оштру с обе стране. Ова риба може да достигне дужину и до пет метара, а тежину од око 400 килограма. Необично је окретна и брза и кроз воду се пробија као торпедо. Да би се нахранила, она се залети у јато риба и сече их „сабљом“ десно и лево, а многе и набоду. Месо младе морске сабље је веома укусно. Нарочито је укусно месо од репа.

ЛЕГЕНДА О ПРОНАЛАСКУ КАФЕ

Раније се сматрало да је Арабија домовина кафе, али то није тачно. Арапи су само први осетили укусе кафе и раширили је у друге пределе. Права домовина кафе су јужни крајеви Абисиније, где и једна област носи име Кафа. При крају Средњег века кафа је дошла у Арабију, а одатле се даље проширила. Постоји прича да су неки калуђери у Абисинији открили кафу. Наиме, они су приметили да су њихове овце када би појеле зрнчеве са грмова кафе постајале живахије. Арапи имају причу у којој се не говори о

калуђерима, него о пастирима. Пошто је кафа постала омиљено пиће арабљанског света, она се почела ширити по Индији, Африци, Индонезији и тако даље. То се постигло углавном на тај начин што су ходочасници који су посећивали Меку и Медину односили кафу у своје земље. После Арабије, Египат је био прва земља коју је освојила кафа, а затим је дошла на ред Турска. Прве кафане отворене су у Цариграду средином XVI века. У њима су седели људи и причали разне приче. Неки султани покушали су да забране употребу кафе, али у томе нису успели. Турци су кафу проширили по Средњој Европи.

НАЈБРЖА ПТИЦА НА СВЕТУ

По мишљењу неких стручњака, најбржа, најсрчанија и највештија од свих познатих птица је једна врста јастреба која живи у Северној Америци. Приликом напада на жртву, овај јастреб врши такве маневре који би могли да послуже као узор у пилотским школама. У хоризонталном правцу лети обично брзином од 70 до 100 километара на сат, а када пикира у дубину од неколико стотина метара онда достиже брзину од 320 километара. Да му ваздушни притисак не би оштетио плућа, ваздухе су му заштићене нарочито оклопом. Тело му има облик торпеда. Глава му је округла, а врат кратак. Ноге су му прилике уз тело да се готово и не виде. Храни се углавном дивљим паткама и тетребима, а највећа му је посласница голуб. Примећено је да свија гнезда и на облакодерима где има голубова.

Да ли знате?

Опасност од вегетаријанства

У Енглеској постоји већ десетак година једна група вегетаријанца чија је исхрана строго ограничена на производе биљног порекла, док су потпуно отстранене све намирнице животињског порекла, укључивши ту и млеко, путер, јаја и мед. Међутим, утврђено је да овакав начин исхране не даје све састојке који су потребни да би човечји организам остао у добром физичком и интелектуалном стању. Присталице оваквог начина исхране доживеле су многобројне унутарње поремећаје поглавито услед недостатка неопходног минимума гвожђа и витамина Б. Двоје супружника, који су пуних седам година примењивали овакав вегетаријански систем у исхрани, жалили су се на брз интелектуални замор, на тешкоће у одржавању најкисе, на болове у леђима и мишићима. Клиничким испитивањем, утврђено је код оба болесника знатна малокрвност и изразити знаци дегенерације коштане сржи. Ови поремећаји ублажени су после уношења у исхрану млека, путера и јаја. Тако је овакав пута — готово на експерименталан начин — још једном доказана опасност која прети људском организму од искључиво вегетаријанске исхране.

НОВА ВРСТА ИНСЕКТА

У Јужној Америци пронађена је нова врста инсеката који су слепи, без крила и врло ситни. Они су нађени испод коре дрвећа и наслага сувог лишћа. Кад ови инсекти одрасту мањи су од шест милиметара и имају тамножуту боју. Тром су и спори. Има-

ју три пара ногу, али се слажу само са два. Кад се крећу, предњи пар ногу држе усправно и он им служи као антена. Чуло додира им је врло примитивно. Неки научници сматрају да они претстављају један од најранијих ступњева у развиту инсеката.

ЗГРАДЕ ОД БАРСКЕ ТРСКЕ

Једна врста барске трске, која расте као дивља биљка у многим крајевима Америке, употребљава се у последње време као материјал за израду лаких плоча које служе за грађење монтажних зграда. Нови материјал је отпоран према ватри, влази, звуку и нарочито према инсектима који живе у дрвету и временом га расту.

Плоче начињене од трске тако су лаке да је за подизање монтажних зграда довољан само један човек. Зидови од овог материјала могу се и мал терисати, мада то није потребно јер је трска веома добар топлотни изолатор.

ВЕШТАЧКИ ЛЕД — ТВРЂИ ОД ЧЕЛИКА

Професор универзитета у Кембриџу др Бриџмен већ дужи времена се бави производњом леда. Он је успео да под притиском од 2100 атмосфера добије лед необично велике тврдоће, а уз помоћ свога колеге др Фреслана успео је да произведе лед толико чврст да његова тачка топљења прелази тачку кључања воде, то јест сто степени Целзијусових. Ако се узме комад овог леда и његовом ивицом превуче преко челичних предмета, остаће бразготине на челику.

РАДИО-СТАНИЦА „МУВА“ КАТЕГОРИЈЕ

Веома малу покретну радио-станицу, која може да прима и емитује радио-таласе на даљину од 500 миља, начинио је један радиоаматер из Вашингтона. Ова минијатурна радио-станица, која има свега две електронске цеви — једну помоћу које се емитују и другу која прима радио-таласе, смештена је у кутији чије су димензије 20, 15 и 10 сантиметара. Ова станица нема сопствени погон, али се може прикључити на обичан кућни радио-уређај, или на радио-уређај уграђен у аутомобилу.

ПРИРОДНИ НЕПТУНИЈУМ НАЂЕН У АФРИЦИ

Први трагови природног нептунијума 237 откривени су у пехбленди, урановој руди, која се вади у Белгиском Конгу. Овим открићем потврђена је претпоставка Гаена Сиборга, америчког хемичара и добитника Нобелове награде, да ће се мале количине нептунијума и плутонијума наћи и у природи. Наиме, досад се нептунијум добијао само у атомским „пећима“.

Из афричке пехбленде издвојено је досад свега три десетомлијардита дела унице нептунијума 237 (једна унца = 28 грама), тако да се за практичну примену овај изванредно важан метал и даље мора вештачки производити.

Нептунијум 237 први пут је откривен и произведен 1942 године у циклотрону Калифорниског универзитета. Половина „живота“ нептунијума 237 — то јест време потребно да услед радиоактивног зрачења половина нептунијума нестане — износи 2,250.000 година.

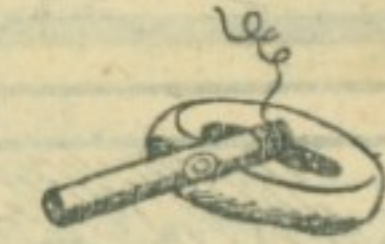

...на свету има око 1.200 различитих припадних језика и наречја. Засад постоји писменост на 243 црначка језика.

... прве дугачке панталоне у Европи имао је енглески краљ Борђе IV. Он их је носио да би сакрио своје ноге које су биле отечене од реуматизма.

... чувени кинески зид дугачак је око 3000 километара.

... најдужа река у Аустралији је Мереј. Она је дугачка 1630 километара.

... да би попушно једну цигарету, пушач мора да повуче дим 20 до 25 пута.

... гуњдељ живи најдуже петнаест дана. Међутим, његовој ларви потребно је три године да се развије.

... једна од најсавријих палми на свету налази се у Аустралији, на брду Тамборино.

... радећи све послове по кући домаћица пређе најмање 5.000 километара годишње.

... од свих напитака кафа има највише разних састојка: кофеин, воду, шећер, казеин, маст, уље, минералну воду, целулозу и гуму.

... на острву Тринидаду, крај обала Венецуеле, живе гуштери који светле. Они имају девет великих органа који зраче хладну светлост. Кад је гуштер уплашен, из њега сипа јака зелена светлост.

БЛАГО НА ДНУ МОРА

На дну мора, поред једног потонулог једрењака, налази се ковчег с благом. Да бисте нашли благо, треба да зароните, да стигнете до ковчега и да се истим путем вратите.

У овој занимљивој игри може да учествује више играча. Поред овог цртежа потребна је још само једна мала коцка са обележеним странама и онолико раних дугмади колико има играча. Игра почиње кад један од играча баца коцкицу и добије број шест. Правила игре су веома једноставна: сваки играч треба да се труди да добије број који ће му омогућити

да своје дугме постави на поље обележено белим кругом. Ако, на пример, један играч дође на поље број четири, он својим нарочитим знаком прериса тај број на приложеној табели. Поред тога, он има право да баца коцку још једном. Кад други играч дође на поље с белим кругом које је неко

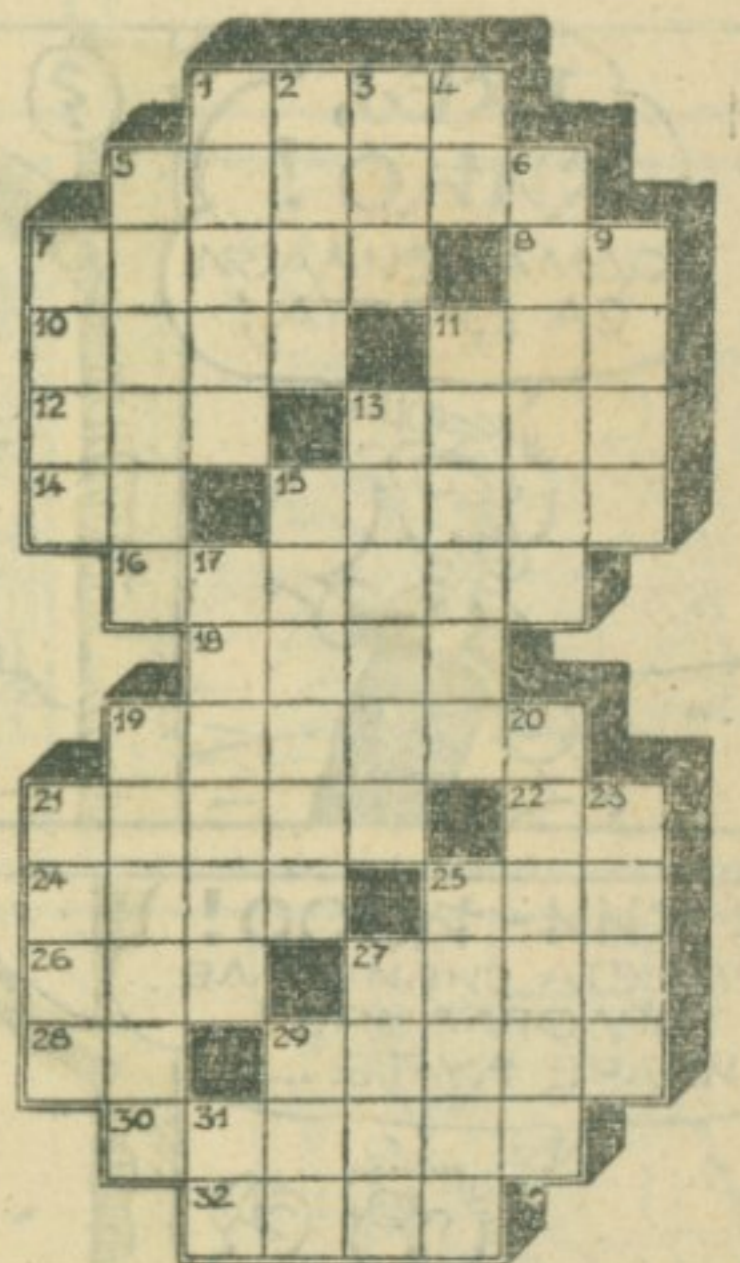
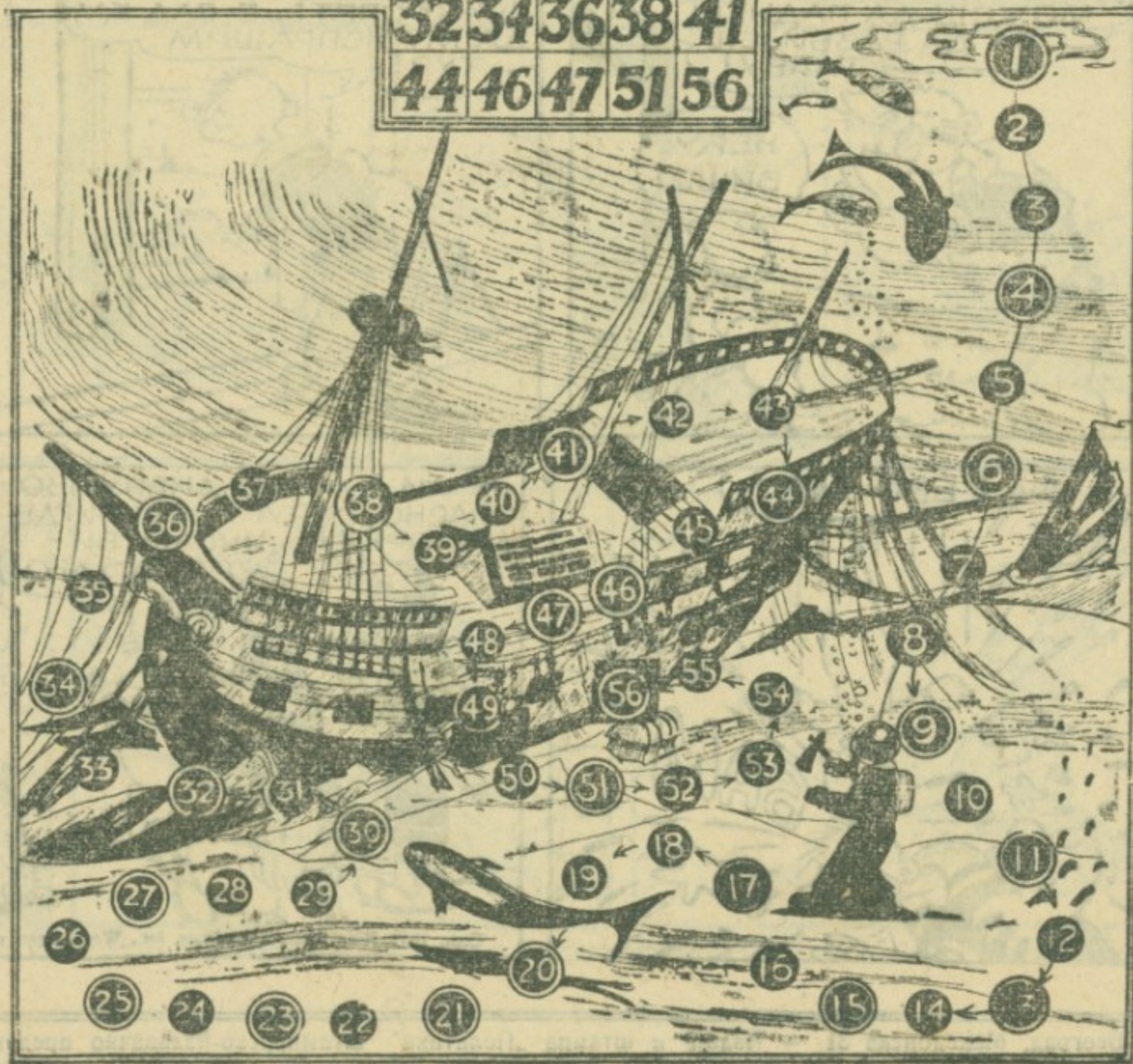
пре њега већ „освојио“, он има право да баца коцку још једанпут, али нема право да на табели тај број обележи својим знаком.

Сви играчи треба да стигну до ковчега с благом који је обележен бројем 56 и да се врате на површину, обележавајући при повратку бројеве слободних поља с белим кругом.

Кад су сви играчи „изронили“, они сабирају добијене бројеве. Игру је добио онај играч који је успут сакупио највише „блага“.

За сваку игру приложену табелу можете сами да нацртате.

1	4	6	8	9
11	13	15	17	20
21	23	25	27	30
32	34	36	38	41
44	46	47	51	56

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) лоз; 4) веран; 6) тенк; 7) ав; 9) Едо; 10) Иго; 11) ка; 12) огањ; 13) расан; 15) вал; 16) кикот; 18) Лаза; 19) Об; 21) ока; 22) амо; 23) са; 24) атак; 25) Ње-гош; 27) пас.

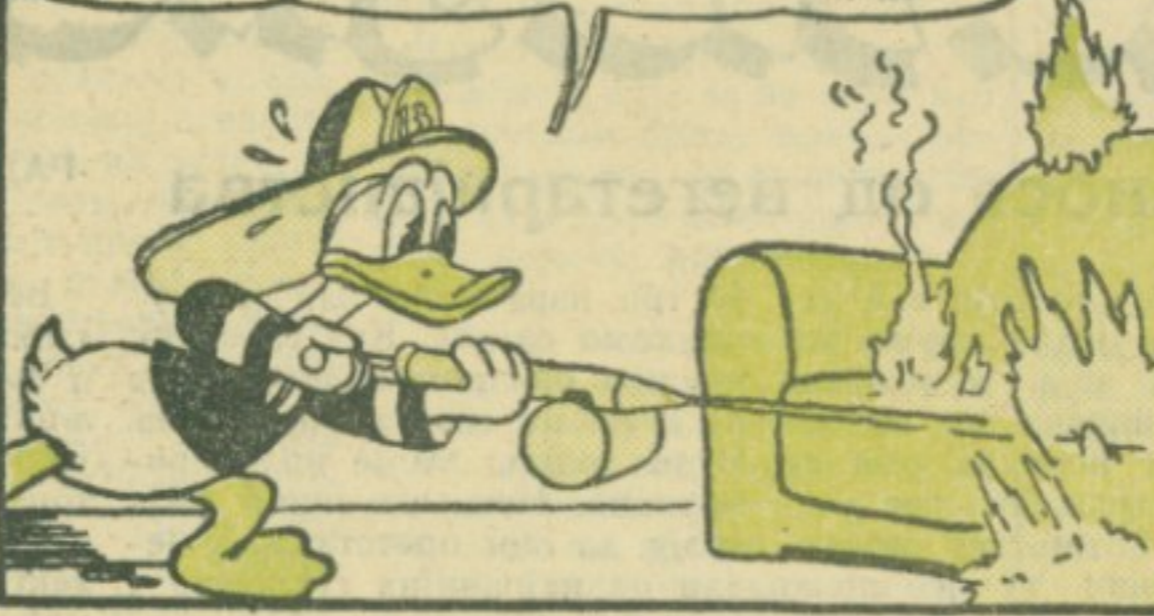
Усправно: 1) лено; 2) орк; 3) за; 4) вед-дар; 5) наган; 6) тек; 8) воњ; 10) Игадо; 12) Осака; 14) авиза; 16) Какањ; 17) Томаш; 18) лос; 20) бок; 22) Атос; 24) ага; 26) ен.

ПАЈА ПАТАК ВАТРОГАСАЦ

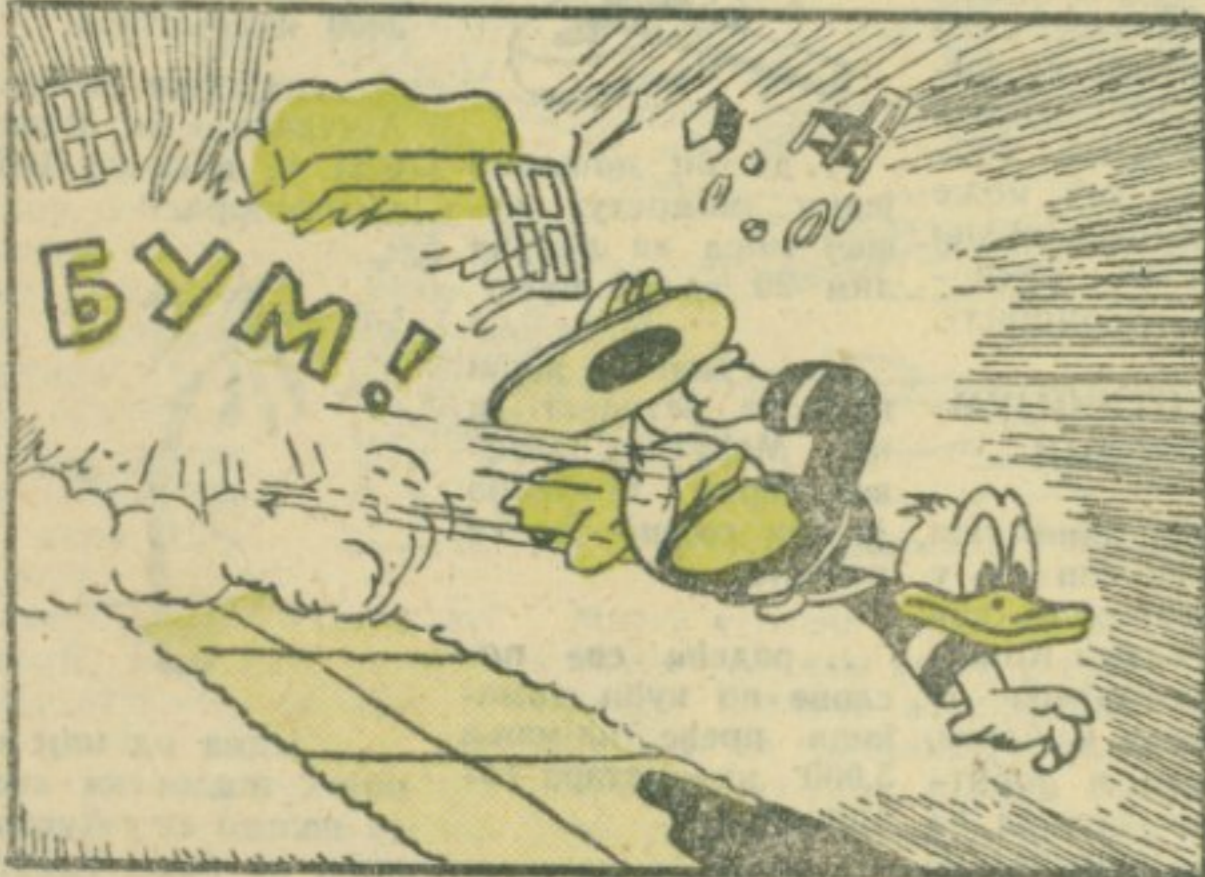
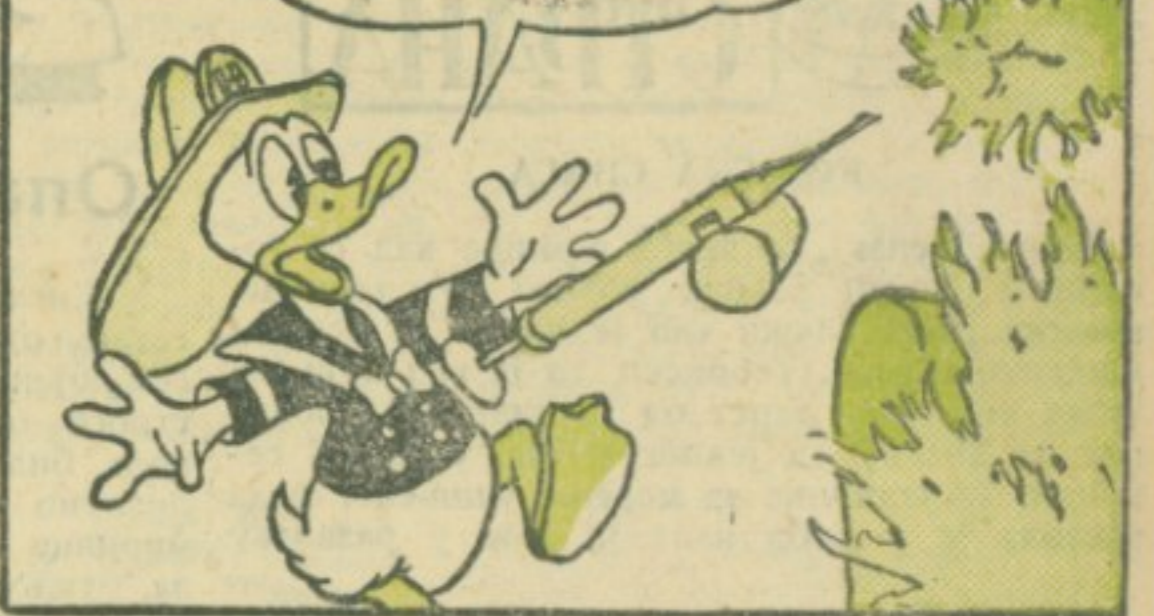
7

Кобна
забуна

ШТА ЈЕ ОВОМ МОМЕ АПАРАТУ
ЗА ГАШЕЊЕ? УМЕСТО ДА
ТЕЧНОСТ ГАСИ ВАТРУ, И ОНА
САМА ПОЧИЊЕ ДА ГОРИ!

ЈАО! ПА ЈА САМ ПОНЕО
ШТРЦАЉКУ ЗА БЕНЗИН
УМЕСТО АПАРАТА ЗА
ГАШЕЊЕ!

ИДУКЕП
ЈУТРА

УЈКА ПАЈО,
КОМАНДАНТ ТЕ
ЗОВЕ ДА ОДМАХ
ДОЂЕШ К ЊЕМУ!

ОБЈАСНИЈУ МУ ДА ЈЕ ПО
СРЕДИ БИЛА КОБНА
ЗАБУНА!

КАШНИЈЕ
ШТА ЈЕ? ЈЕСУ ЛИ ТЕ ОПЕТ
ДЕГРАДИРАЛИ?
РЕКЛИ СУ ДА НИСАМ ЗА
РУЧНИ
АПАРАТ...

... И ДАЛИ СУ МИ МОКРИ
ЦАК ДА ЊИМЕ ГАСИМ ЖАР
И ВАРНИЦЕ!

СИРОМА' УЈКА ПАЈА!
ТРЕБА МУ ПОМОЋИ
НА НЕКИ
НАЧИН!

НАСТАВИЋЕ СЕ

ЧИЈА ЈЕ
ГЛАВА
ТВРЂА?

БРИНЕМ СЕ
ЗБОГ КИЋЕ!
ШТА МУ
ФАЛИ?

НИШТА МУ НЕ ФАЛИ,
АЛИ СЕ СТАЛНО ВЕРЕ ПО
ДРВЕЌУ, ПА МОЖЕ НЕШТО
И ДА МУ ФАЛИ АКО ПАД-
НЕ!

ЕНО ГА ОПЕТ! ЗАБРАНИЈУ
МУ ЈЕДНОМ ЗА СВАГДА
ДА СЕ ВЕРЕ ПО
ДРВЕЌУ!

ЕХЕЈ,
КИЌО!
ОДМАХ СИЛАЗИ
СА ДРВЕТА!

СТРОГО ТИ ЗАБРАЊУЈЕМ
ДА СЕ ПЕЊЕШ НА ДРВО!
МОЖЕШ ДА ПАДНЕШ
ПА ДА РАЗБИЈЕШ
ГЛАВУ!
НЕЌУ
ВИШЕ!

ПОСЛЕ 10 МИНУТА
ШТА?? ОПЕТ!... Е САД ЋУ
ДА МУ ИСПРАШИМ
ТУР!

ЈОШ НИСАМ ВИДЕО
ТАКО НЕВАЉАМО
И ТВРДОГЛАВО ДЕТЕ!

КИИ-ЋООО!
СМЕСТА СИЊИ ДОЛЕ,
ТВРДОГЛАВЧЕ!...
ИНАЧЕ ЋУ ТЕ ...

ЕВО МЕ!
БАМ

ЈЕ ЛИ
ОПАСНО,
ДОКТОРЕ?
ТАКО ДИВНУ ЧВО-
РУРУ ЈОШ НИГДЕ
...НИСАМ ВИ-
ДЕО!
У ПРАВУ
ЈЕ ПОПАЈ!
ОПАСНО ЈЕ
ВЕРАТИ СЕ
ПО
ДРВЕЌУ!
КИЌО, ЗАДИВЉУЈЕ
МЕ ТВРДОГА
ТВОЈЕ ГЛАВЕ!

Соп. 1951, King Features Syndicate, Inc., World rights reserved.